

політичні та духовно-культурні аспекти, можливості і межі запозичення іноземних норм, правових інститутів [2 С. 419].

Сьогоднішньому юристу і особливо юристу початку ХХІ ст. потрібно знати не тільки основи іноземного законодавства (в тих чи інших галузях), а й володіти методологією і методами порівняльно-правового аналізу. Вміле зіставлення норм і інститутів національного, іноземного та міжнародного права дозволить бути в курсі подій і з правових розвитку, правильно орієнтуватися в величезних нормативно-правових масивах і користуватися ними за допомогою сучасної комп'ютерної технології і мереж, зіставляти різні варіанти правових рішень і вибирати найкращий варіант з урахуванням зарубіжного досвіду [3].

Порівняльне право має потужний додатковим потенціалом інших правових наук. Неоціненну роль виконують галузеві юридичні науки. Їх емпірична база надає допомогу у формуванні галузей порівняльно-правовий науки-порівняльного конституційного права, порівняльного кримінального, адміністративного, цивільного права та т. Д. У свою чергу, порівняльне право дає можливість юристу більш широко подивитися на галузі своєї спеціалізації. Наприклад, відома категорія «правовідносини» досліджується дуже активно представниками галузевої юридичної науки. Разом з тим не всі фахівці в області теорії цивільних правовідносин володіють знаннями про особливості суб'єктного складу німецького, французького права, а також прецедентного права Великобританії і США. Аналіз цих компонентів дозволяє по-іншому поглянути на процес формування загальної доктринальної картини розуміння суб'єктів правовідносин як інтегрованої категорії, властивої всім правовим системам. Частка національних особливостей в категорії правовідносин поки що велика. Але це не означає, що вона не буде інтегруватися, стаючи категорією, дійсно уніфікованої під впливом застосування компаративної доктрини подібності та відмінності макрооб'єктів правового світу. І це стосується багатьох загально категорій [4].

У висновку хочу затвердити, що порівняльне правознавство є потужним засобом правового освоєння. Врахування порівняльного правознавства можливо тільки в самих різних областях.

Крім того, юридична компаративістика, як дисципліна, бажана в вищих навчальних закладах, на практиці доводить, що дисципліна повинна бути корисною для всіх правознавців, так і на більш детальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рассказов Л. П. Научный журнал КубГАУ. Генезис сравнительного правоведения и его формирования как науки и учебной дисциплины – 18 с.
2. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение и законотворчество: Открытая лекция. К., 2007. – Серия научно-методических изданий “Академия сравнительного правоведения”. – Вып. 2. – 32 с.
3. Карданова А. К. О роли сравнительного правоведения в современной правовой жизни России – 23 с.
4. Егоров А. В. Сравнительное право как современный социальный феномен – 77 с.

І. М. Коваль

доцент кафедри ТІФП

Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська Політехніка»

к.ю.н.

Наталія Пиль

студентка ІІПО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСЛАМСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Іслам є релігією, яка має значний потенціал для свого поширення. Адже протягом ХХ – початку ХХІ ст. іслам впливав і впливає на духовні, політичні, економічні, міжнародні й культурні процеси, в тому числі й правові. Ісламський світ стає важливим політичним й економічним фактором для сучасної цивілізації [1, с. 3]. Проте у науковій юридичній літературі досі немає визнаної всіма компаративістами єдиної дефініції ісламського права.

К. Цвайгерт і Г. Кьотц тлумачать ісламське право: «Ісламське право (шаріат) є сукупністю норм або правил, взятих з Божественного одкровення, якими зобов'язаний керуватися віруючий мусульманин, якщо він хоче правильно виконувати свій релігійний обов'язок» [2, с. 247].

Ісламське право як окрема правова система має такі характерні ознаки:

1. Нерозривний взаємозв'язок права й ісламу. Ця релігія містить, по-перше, теологію, що встановлює догми й уточнює, у що мусульманинові належить вірити, по-друге, шаріат, який наказує віруючим, що вони повинні і що не повинні робити. Той, хто порушує приписи шаріату, є не просто правопорушником, а відступником ісламської віри і буде покараний Аллахом [3, с. 247–260]. Іслам є наймолодшою зі світових релігій. Її виникнення пов'язане з діяльністю Пророка Мухаммада, який, за народними переказами, передав волю Аллаха людям.

2. Регулювання ісламським правом суспільних відносин тільки між мусульманами. У зв'язку з цим необхідно розрізняти поняття «ісламське право» і «право мусульманських держав». У мусульманських державах застосовується як власне ісламське (мусульманське) право (Коран, Сунна, іджма і кияс), так і світське право цих держав (нормативні акти, прецеденти). Мусульмани часто використовують цю рису, щоб оминати ті чи інші заборони, що існують у шаріаті [4, с. 144].

3. Ісламське право складається переважно з обов'язків людини і санкцій за їх порушення. Ці обов'язки наказують мусульманинові здійснювати певні пристойні з погляду ісламу дії й утримуватися від непорядних. Однак ісламська доктрина визнає єдність і нерозривний характер прав та обов'язків людини. Якщо одна людина має певні обов'язки, то інша людина має відповідні права, і навпаки [5, с. 103].

4. Несистематизований характер права. Як відомо, іслам складається з таких першоджерел, як Сунна та Коран. Вони ніколи не систематизувалися й існують у сталому вигляді протягом сторіч, адже розрізнені висловлення і вчинки Пророка Мухаммада дуже важко систематизувати без певної зміни їх змісту. Певні спроби систематизації все ж були розпочаті у ХІХ столітті в Османській імперії в рамках курсу на модернізацію країни, у результаті якої було прийнято єдине джерело – Маджалла [6].

Таким чином, у найбільш загальному вигляді ісламське право можна визначити як релігійно-правову систему, що регулює суспільні відносини всередині громади, яка сповідує іслам, переважно складається з обов'язків і має архаїчний, казуальний і формальний характер.

У будь-якій правовій системі є центральні поняття, вивчення яких має принципове значення. Два головних поняття мусульманського права «шаріат» та «фікх» як його назви часто ототожнюють та вважають синонімами. Однак певна відмінність між цими двома термінами все ж таки існує.

Шаріат – це своєрідний звід установ та приписів, обов'язкових для виконання кожним мусульманином. Шаріат заснований та ґрунтується винятково на Корані та Сунні – словах Аллаха. Всі установки і приписи мають релігійний характер, однак виступають регуляторною основою правової сторони життя мусульман. Саме від шаріату з часом утворилися галузі права – адміністративне, конституційне, цивільне, шлюбно-сімейне, кримінальне та інші, тобто шаріат став загальною основою для формування мусульманського права.

Основні джерела шаріату – Коран та Сунна. У цих книгах мусульмани могли знайти відповіді на суперечливі питання та скористатися словами Пророка стосовно тієї чи іншої ситуації, адже вони являють собою життєпис Мухаммеда – зразок життєвого шляху для кожного правдивого, наслідування якого кожним сприятиме формуванню справедливого суспільства загалом.

«Фікх» (у вільному перекладі «ісламський закон», «ісламське право») являє собою правильне розуміння суті наміру. З практичної точки зору «фікх» означає науку виведення ісламських норм (фетв), спираючись на головні засади, що містяться у Корані та Сунні [7].

Звісно ж, фікх у цілому завжди був і залишається тісно пов'язаним із шаріатом. Однак ступінь такої залежності неоднакова і визначається характером положень останнього. Так, межі свободи фікху виявляються найбільш вузькими, коли йдеться про тлумачення точних приписів Корану і хадисів. В цьому проявляється пряма залежність норм фікху від релігії ісламу.

Цікавим є той факт, що у разі відсутності в шаріаті приписів стосовно певного питання фікх вдається до раціональних способів – так званих вказівників формулювання потрібного правила, до яких належить, наприклад, аналогія (кьяс). Значення таких методів для формування ісламського права важко переоцінити через те, що шаріат містить дуже мало приписів щодо повсякденної поведінки людини.

Характеризуючи цю частину норм фікху, необхідно розуміти, що при вирішенні мирських питань він діє згідно з презумпцією дозволеності, тобто цей принцип є найголовнішим тоді, коли

розглядають безпосередню поведінку людини. До його компетенції входять правила державного, релігійного, громадянського життя, правила відправлення культу, сімейне, спадкове, кримінальне право, етичні норми та закони адміністративного управління.

Досліджуючи мусульманське право, варто розмежовувати такі категорії, як «шаріат» та «фікх», що складають його основу. Розрізнення цих понять засноване на правових критеріях. Шаріат включає всі звернені до людей приписи Корану і Сунни Пророка, а до ісламського права належать лише ті принципи і норми, що були розроблені або витлумачені доктриною і відповідають вимогам права. Шаріат у цілому є релігійним явищем, в якому крізь призму фікху можна виявити лише окремі сліди правових засад. На відміну від нього, ісламське право – юридичний феномен, хоча і вимірюваний релігійною свідомою міркою шаріату.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна з впевненістю сказати, що поняття «шаріат», «фікх», «ісламське право» – не є синонімами, хоча їх еднають спільні джерела, однак вони є відмінними щодо механізму формування, змісту та форм їх прояву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лубська М.В. Мусульманське право як філософсько-релігієзнавчий феномен : автореф. дис...д-ра філософ. наук. Київ, 2008. С. 3
2. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права : в 2-х т. С. 247.
3. Див. також : Правове виховання в арабських країнах / за ред.. В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, О.Г. Данильяна. Харків, 2013. С. 247–260.
4. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі : монографія / Дмитро Лук'янов. Харків : Право, 2015. 352 с.
5. Коран / пер. с араб. И.Ю. Крачковского. Москва, 1990. С. 106.
6. Антология мировой правовой мысли: в 5-ти т. Москва, 1999. Т. I : Античный мир и восточные цивилизации. С. 683–688.
7. Садовський М. Шаріат і фікх – головні терміни мусульманського права. Вісн. Львів. ун-ту. Серія юрид. 2009. Вип. 49. С. 20–25.

І. М. Коваль

к.ю.н.,

доцент кафедри ТІФП

Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Ю.І. Підгурська

студентка 3 курсу ІППО

ФЕНОМЕН ЮДЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ЧАСТИНИ РЕЛІГІЙНОГО ПРАВА

Юдейське право посідає важливе місце серед усіх правових систем світу. Виникнувши ще понад три тисячоліття тому, сьогодні це право є найменш дослідженим науковцями. Як наслідок – відсутність значного обсягу специфічних рис, що б дало змогу його більш чіткого розуміння та можливості виокремити його серед інших правових систем.

Упродовж майже двох тисячоліть воно існувало й розвивалося в умовах повної відсутності державності, відповідно державної підтримки цього важливого соціального інституту. З огляду на це, юдейське право безумовно варте більш ґрунтовного дослідження.

Це право поєднує в собі як ознаки релігійного права, так і ті риси, що дозволяють говорити про його особливий характер.

Зокрема, як зазначає вчений З. Фальк, в юдейському праві на рівній основі діють: норми, що закріплюють процедуру відправлення релігійного культу і ритуалів; релігійні норми, що регламентують поведінку юдеїв у приватному та суспільному житті; норми, створювані і застосовувані нині в процесі повсякденної діяльності судами [1, с. 260]